

ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ СВІТОВИХ РИНКІВ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ВІКТОРІЯ ЗАЛІЗНЮК
аспірант Державного економіко-технологічного
університету транспорту

Нарощування експорту є пріоритетним напрямом діяльності українського Уряду. Однак, вирішення цього завдання потребує як нарощування експорту існуючих, так і створення нових експортоорієнтованих підприємств, для чого необхідно реалізувати низку масштабних інвестиційних проєктів. В той же час, прогнозування ефективності маркетингової стратегії експортної діяльності підприємства повинне передбачати:

- ✓ прогнозування темпу росту ринку;
- ✓ прогнозування темпу росту ринкової частки;
- ✓ прогнозування відносного темпу росту власної ринкової частки відносно темпу росту ринку;
- ✓ прогнозування відносного темпу росту власної ринкової частки відносно темпів росту ринкової частки лідера ринку (за ринковою часткою);
- ✓ прогнозування темпу росту прибутко-

- вості абсолютної та відносної;
- ✓ прогнозування ступеня конкурентності ринку;
- ✓ прогнозування ступеня інтернаціоналізації ринку;
- ✓ прогнозування ступеня експортоорієнтованості підприємства.

Базисом розробки маркетингової стратегії експортної діяльності є дослідження тенденцій розвитку світових промислових ринків. Результатом цього дослідження є знання про обсяги, темпи росту ринків, прибутковість, ступінь інтернаціоналізації, лідерів ринку і т.і.

Особливий інтерес для України, з урахуванням її природних можливостей, має світовий ринок продукції сільського господарства. Проаналізуємо основні сегменти цього ринку: ринки продукції тваринництва та рослинництва. Для аналізу ринків використані бази даних UNDATA [1], Всесвітньої продовольчої організації (FAO) [2], ІТС [3].

Ринок м'яса та м'ясопродуктів

Сумарне виробництво м'яса у світі складає близько 302 млн.т., у грошовому вираженні це складає у поточних цінах 750 млрд. дол. 90% складають чотири головні групи - яловичина, свинина, курятина та баранина.

Оцінка ринку у натуральному й вартісному вираженні наведена згідно з даними FAO (Всесвітньої організації ООН з продовольчих питань) і передбачає використання цін, які сформувалися в кожній з країн-виробників, які принципово відрізняються від експортних цін. Таким чином, у наведеній таблиці ціни на яловичину та свинину практично співпадають, тоді як експортні ціни на яловичину майже на 80% вищі, ніж ціни на свинину.

При розрахунку темпів зростання виробництва та експорту у всіх випадках, відбувалось порівняння середніх показників 2010-2012 рр. з базовими середніми показниками FAO за 2004-2006 роки. Принцип усереднення показників FAO

Таблиця 1
Структура ринку м'яса (2012 рік)

Назва сегменту	Обсяг, млн.т	Обсяг, млрд. долл.
Яловичина	63,3	172
Свинина	109,1	297
Курятина	92,8	191
Баранина	8,5	32,5
Інше	28,3	57,5
Сумарний обсяг ринку	302	750

Таблицю складено за даними FAO [1]

використовує з метою згладжування впливу кліматичних чинників на всі види сільськогосподарської продукції.

Середньорічне зростання виробництва м'яса складало у досліджуваний період 2,2%, що відповідає середньому рівню. Однак, з деяких видів м'яса зростання відбувалось дуже нерівномірно.

Рівень глобалізації світового ринку (співвідношення об'єму світового експорту до об'єму світового виробництва) був на відносно невисокому рівні і складав у розрахунку у вартісному вираженні 15%, а у натуральному - 10%. Така велика різниця обумовлена суттєвою відмінністю внутрішніх та експортних цін у багатьох країнах, що є характерним для сільськогосподарських продуктів в цілому.

Середньорічне зростання світового експорту у вартісному вираженні складало 10,6%, у натуральному - 4,2%. 60% зростання досягалось за рахунок цінового чинника. Перевищення темпів зростання експорту над темпами виробництва складало майже у 2 рази, що характеризувало посилення глобалізації ринку.

Щодо ринкових ніш на цьому сегменті, то основними є: яловичина, свинина, курятина та баранина.

Яловичина

Розглядалось тільки м'ясо корів, без урахування буйволів.

Виробництво яловичини останні 10 років розвивалось надзвичайно низькими темпами -1,1% на рік, що фактично позначало зниження виробництва яловичини на душу населення. Світова торгівля зростала декілька швидше – 1,5% у

натуральному вираженні. Зростання світової торгівлі у ціновому вираженні на 6,8% досягалось ціновим чинником.

При розрахунку ринку у натуральному вираженні ступінь глобалізації складала тільки 10,4%, тоді як у вартісному – 19,8%. Це говорить про двократне перевищення експортної ціни над середніми цінами виробників.

На світовому ринку яловичина реалізовувалась у якості двох продуктів: Cattle (м'ясо на кістках) і Beaf (м'ясо без кісток). Beaf, більш дороге м'ясо, зростання експорту складало тільки 0,7% в натуральному вираженні і 6,4% у вартісному. Ціни на цей вид м'яса зростали значно швидше, ніж на яловичини в цілому.

Головними експортерами є Австралія, Бразилія, США та імпортерами - Японія (12%), Росія, країни Євросоюзу.

Cattle, на цей вид м'яса експорт зростає зі швидкістю 5% на рік у натуральному вираженні та 8,4% у вартісному. Ціни зростали значно повільніше. Водночас, незважаючи на стрімке зростання, частка цього виду продукту не перевищує 25% світової торгівлі яловичини.

Найбільші експортери - країни Євросоюзу, США. Найбільші імпортери – країни Євросоюзу (до 50%), Росія (12%).

Свинина

Виробництво свинини зростало досить швидкими темпами – 2,8% на рік, експорт – 3,9% у натуральному та 5,8% у вартісному вираженні. Ціни зростали значно нижче, ніж на яловичину. Виробництво свинини у світі складало 109 млн.т., що є найвищим серед усіх видів м'ясної продукції. Рівень глобалізації ринку, від-

повідно, 8,8 і 8,3% - низький, але збільшується.

На світовому ринку реалізується свинина двох категорій: Pig meat та Pork. Pork становить дві третини свинини, що реалізується на світовому ринку.

Темпи зростання світового експорту Pork дуже високі і складають 5% на рік у натуральному вираженні і 6,8% - у номінальному.

Темпи зростання світового експорту Pig meat трохи нижчі і складають, відповідно, 2,9% та 4,6%.

Головними експортерами свинини є Німеччина, США та Канада. Головними імпортерами є Японія, Росія (кожна приблизно 9%) , Корея.

Курятина

Виробництво курячого м'яса складає 90% виробництва від усього м'яса птиці і частка продовжує збільшуватися. У 2012 було вироблено 92,8 млн.т. курятини, що поступає тільки виробництву свинини. Темпи зростання виробництва курятини найвищі з усіх видів м'яса і складають 4% на рік.

Експорт зростає зі швидкістю 6,8% на рік, що є надзвичайно високим показником. Темпи зростання ринку у натуральному вираженні - 12,5%.

Незважаючи на значне зростання цін, курятина залишається найдешевшим різновидом м'яса, експортна ціна на яке у 3 рази нижча за експортну ціну на яловичину і майже в два рази нижча за експортну ціну на свинину. Однак, різниця з ціною на свинину поступово скорочується.

Рівень глобалізації ринку низький – 11,6%, проте швидко зростає.

Головними експортерами курячого м'яса є США та Бразилія.

Головні імпортери: Китай, Росія, Саудівська Аравія.

Баранина

Виробництво баранини зростає останні роки дуже повільними темпами

0,6% на рік. Відповідно, знижується частка баранини у загальному обсязі виробництва м'яса.

Єдиний вид м'яса, за яким помічено скорочення реальних об'ємів експорту (-0,7) на рік. Номінальне зростання об'єму експорту складає 4,7% виключно за рахунок зростання цін. Певною мірою це пов'язано з тим, що експортні ціни на баранину є найвищі, майже на 20% вищі, ніж на яловичину.

Традиційно, головними експортерами баранини є Нова Зеландія та Австралія.

Головні імпортери – країни Європейського Союзу, США, Саудівська Аравія.

Ця ринкова ніша для України є найменш цікава.

Великий інтерес, з позиції економічної значущості, для України мають ринки продуктів переробки тваринного виробництва. Головними сегментами тут є: молоко і молочні продукти, сири і масло.

Молоко і молочні продукти

Збільшення виробництва молока у світі за останні роки було досить високим - у середньому 2,8% на рік. У цінах виробників вартість молока оцінюється

приблизно в 350 млрд. дол. (тільки коров'ячого молока виробляють 630 млн.т.). Звичайно, що міжнародна торгівля, а у розвинутих країнах і внутрішня, молоком у сирому вигляді не здійснюється. Міжнародна торгівля здійснюється чисельними молочними продуктами, вартість яких значно вища, а об'єм значно нижчий за свіже молоко. Значна частина продажів, особливо в Європі, здійснюється за принципом мінімізації логістичних витрат і охоплює практично всі продукти - пастеризоване молоко, кисломолочні продукти, різноманітні види йогуртів та ін. Така торгівля пов'язана не з конкурентними перевагами виробництва у тієї чи іншої країні, а з тим, що часто голландський виробник знаходиться ближче до німецького супермаркету, ніж німецький, та навпаки.

Більшість з указаних продуктів не створюють глобальних ринків, хоча формально об'єми експорту можуть бути дуже значні.

По суті, глобальні світові ринки існують тільки для чотирьох видів продукції: тваринне масло, сири, сухе молоко і згущене молоко. Ці ринки характеризуються високим ступенем концентрації та міжконтинентальними постачаннями.

Ринок сирів

Включає усі види сирів. Найбільший з ринків молочної продукції. Темпи зростання виробництва низькі – 1,2%. Об'єм виробництва у вартісному вираженні - 105 млрд.дол.

Доля експорту 22,4% - середня. Темпи

зростання експорту – 4,2% у натуральному вираженні та 8,4% - у вартісному вираженні. Фактор цін забезпечував половину темпів зростання у номінальному вираженні. Об'єм експорту - 23,8 млрд. дол.

Рівень глобалізації ринку збільшується.

Головні експортери - країни Євросоюзу (Німеччина, Нідерланди, Франція).

Головні імпортери - Німеччина (15%), інші країни Євросоюзу, Росія (5%).

Ринок масла

Виробництво вершкового масла складає 44 млрд.дол.(9,4 млн.т.).

Темпи зростання виробництва 1,8% на рік.

Об'єм експорту становить 5,5 млрд.дол. Темпи зростання - 8,45% у номінальному та 1,3% - у реальному обчисленні. Темпи зростання експорту - низькі. Ступінь глобалізації знижується.

Головні експортери - країни Бенілюксу (24%), Нова Зеландія (23%).

Головні імпортери – інші країни Євросоюзу, Російська Федерація.

Ринок згущеного молока

Відносно невеликий ринок. Об'єм виробництва складає 1,8 млрд.дол. Темпи зростання виробництва середні - 2,2%.

Рівень глобалізації ринку дуже високий - 41% і продовжує зростати. Темпи зростання експорту в номінальному вираженні - 13%, у реальному - 3,8% на рік.

Головні експортери – Бельгія, Чилі, Мексика.

Головні імпортери – Франція, Саудівська Аравія, Германія, Казахстан.

Ринок сухого молока

Виробництво сухого молока у світі складає 14,2 млрд дол. Темпи зростання виробництва складають 2,7% на рік.

Щорічні темпи зростання експорту - 10,9% у номінальному, але лише 0,7% - у реальному вираженні. Рівень глобалізації ринку виключно високий (56%), але має тенденції до зниження.

Головні експортери - Нова Зеландія, Австралія, Аргентина.

Головні імпортери - Китай, Алжир, Саудівська Аравія, Венесуела.

Дослідженням світових ринкам зернових культур (пшениця, ячмінь, кукурудза, рис, соя та інші) присвячено достатньо уваги. Проте, ринки продуктів переробки залишаються поза увагою, проте саме ці ринки дають найбільшу додану вартість та створюють робочі місця. Проаналізуємо деякі з них.

Ринок борошна

Точно оцінити об'єм виробництва борошна досить складно, зважаючи на виняткову кількість дрібних виробників. Орієнтовно, обсяг виробництва борошна може бути прийнятий виходячи з кількості виробленої пшениці, частки продовольчої пшениці і середнього виходу борошна. Такий підхід дозволяє визначи-

ти, що загальний об'єм виробництва пшеничного борошна у світі складає близько 400 млн.т., що у вартісному вираженні складає 160 млрд. дол. Темпи зростання виробництва борошна приблизно відповідають темпам зростання виробництва пшениці і складають 1,4% на рік.

Об'єм експорту борошна відносно невеликий і складає 11,3 млн.т або 2,8% від обсягу виробництва. У вартісному вираженні цей показник дещо вищий і складає 3,3%. Темпи зростання світової торгівлі дуже високі і складають 6,4% у реальному і 16,2% у номінальному вираженні.

Головні експортери борошна є Туреччина, Казахстан, Німеччина і Франція. Головні імпортери: Ірак, Афганістан, Голландія, Узбекистан.

Ринок соняшникової олії

Соняшникова олія є первинним продуктом переробки, об'єм виробництва якого й ціна, у визначній мірі, залежать від ціни та об'єму виробництва соняшника. З цієї причини, при розрахунку темпів зростання виробництва та міжнародної торгівлі порівнювались середньорічні показники 2009-2011 років до середніх показників 2004-2006 років (базові ФАО). Темпи зростання світової торгівлі майже вдвічі перевищують темпи зростання світового виробництва, які, в свою чергу, були виключно високі для сільського господарства. Ціни на соняшкову олію за останнє десятиріччя зросли майже в два рази. Україна є

Таблиця 2.

Деякі світові ринки продуктів тваринництва та рослинництва.

Ринок	Обсяг виробництва/ споживання, млрд. дол.	Середньо- річні темпи зростання, %	Міжнародна торгівля (експорт)			
			Обсяги експорту, млрд. дол.	Частка у виробництві, %	Середньорічні темпи зростання, % Номінальні Реальні	
М'ясо й м'ясопродукти	750 (300млн.т.)	2,2	110 (30млн.т.)	15 (10)	10,6	
Яловичина загалом	172(63,3млн.т.)	1,1	34,2 (6,6млн.т.)	19,8 (10,4)	6,8	1,5
Яловичина (Cattle)			7,5 (1,6млн.т.)		8,4	5
Яловичина (Beaf)			26,7 (5млн.т.)		6,4	0,7
Свинина	297(109млн.т.)	2,8	26,4 (9,1млн.т.)	8,8 (8,3)		
Свинина (Pig)			9,8 (3,9млн.т.)		4,6	2,9
Свинина (Pork)			16,6 (5,2млн.т.)		6,8	5
Курятина	191(109млн.т.)	4	22,1(12,5 млн.т)	11,6 (11,5)	12	6,8
Баранина	32,5 (8,5млн.т.)	0,6	5,3 (0,8млн.т.)	16,3 (9,4)	4,7	-0,7
Молоко й молочні вироби у т.ч.						
Сири	105 (20,6млн.т.)	1,2	23,8 (4,6)	22,4	8,4	4,2
Вершкове масло	44 (9,4млн.т.)	1,8	5,5 (1,2)	12,4	8,4	1,3
Згущене молоко	1,8 (0,9млн.т.)	2,2	0,7 (0,35)	41,0	13,0	3,8
Сухе молоко	14,2 (3,3млн.т.)	2,7	8 (1,9)	56,7	10,9	0,4
Борошно	160 (400 млн.т)	1,4	5,3 (11,6)	3,3	16,2	6,4
Яблуневий сік	10 (7,5млн.т.)	3,3	3,3 (2,4)	33	10,6	0,7
Соняшникова олія	17,9 (13,3)	3,9	8,7 (6,5)	48,7	15,2	7,4

найбільшим світовим експортером, формуючи близько 30% світової торгівлі.

Найбільші імпортери в 2011 році, тис.т. (%):

Індія	703 (10,8%)
Туреччина	469 (7,2%)
Бельгія	389 (6,0%)

Ринок яблучного соку

Яблучний сік займає друге місце в світі з обсягу виробництва після апельсинового і складає у переліку на свіжовичавлений сік приблизно 7,5 млн.т. У вартісному вираженні об'єм виробництва яблучного соку (оцінюючи за середніми експортними цінами) складає близько 10 млрд. доларів. Головними виробниками яблучного соку є Китай (42% світового виробництва) і Євросоюз (33%). Україна виробляє до 4% світового виробництва, хоча це виробництво не входить до статистики міністерства сільського господарства США.

Середньорічні темпи зростання виробництва яблучного соку в натуральному вираженні складають 3,3%.

Середній об'єм експорту яблучного соку в період 2010-2012 років у порівнянні з періодом 2004-2006 років виріс з 1,8 до 3,3 млрд. доларів або на 83%. Це відповідає середньорічному зростанню на 10,6%. Проте, практично все зростання досягнуто за рахунок інфляційного фактору (середньорічне зростання цін у розглянутий період складає 9,7%). У натуральному вираженні зростання складає лише 4,5% або 0,7% на рік.

Співвідношення об'єму експорту до об'єму виробництва складає 33%, що вказує на високий рівень глобалізації

ринку. Однак, варто зазначити, що об'єми виробництва зростають значно швидше об'ємів експорту.

Головним експортером яблучного соку є Китай.

Головними імпортерами є країни ЄЕС: Німеччина, Нідерланди, Австрія та також США.

Узагальнені результати аналізу досліджуваних ринків наведено в таблиці 2.

Таким чином, перспективи експортної діяльності українських промислових підприємств, які працюють на ринках тваринництва і рослинництва обумовлені тенденціями розвитку цих ринків, а також наявністю ринкових ніш, які відповідають природно-кліматичним та логістичним умовам України і ресурсним можливостям як діючих підприємств, так і потенційних інвесторів. В цьому аспекті найбільш цікавим є виробництво свинини та курятини, сири, згущене та сухе молоко. З урахуванням рівня глобалізації та темпів росту, серед ринків продукції рослинництва мають резерви збільшення експортних поставок соняшникова олія та яблучний сік, є потенціал в розвитку експорту борошна.

Джерела:

1. UNDATA [Mode of access:]: <http://data.un.org/> <http://data.un.org> – title from the screen
2. FAO [Mode of access:]: <http://faostat.fao.org> - title from the screen
3. ITC [Mode of access:]: <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/statistics-export-product-country/> - title from the screen